

GRAFITI – Od umjetnosti do vandalizma

Poruke koje se pišu, crtaju ili oslikavaju na zidovima pored kojih svakodnevno prolazimo imaju zadatak da nas inspirišu, podsjetu, pokrenu na neku društvenu misao ili akciju, ali isto tako imaju moć da budu alatka govora mržnje, nekulture, te i da naprave štetu koja na ekološkom planu i godišnjem nivou u budžetu grada nije zanemarljiva.

U koje oblike se **grafiti umjetnost** u međuvremenu razvila, našla priznanje i svoje mesto u umjetničkim krugovima, ali postala i subverzivni, društveno-angažovani, politički, kao i čin vandalizma?

Grafiti su posebno popularni među mladima, a od statusa ilegalne umjetnosti polako prelaze put do mogućnosti dobijanja dozvola za iscrtavanje javnih površina grada. Poslednju deceniju, talas grafita preplavio je zidove stambenih i javnih objekata širom Nikšića, što je dovelo do pitanja kako tretirati grafiti umjetnost i kako sprečiti zlobotrebu istog?

Šta su u stvari grafiti?

Grafiti predstavljaju slanje poruka na javnim površinama, u pisanoj ili likovnoj formi. U novije vrijeme, grafiti se među mlađom populacijom smatraju vidom kulture i ona se naziva 'grafiti umjetnost'. Ona predstavlja stilizovan potpis. Grafiti su sastavni dio kulture nekih evropskih gradova. U njima su vlasti često odustajale od borbe protiv grafita i odlučile da ih svrstaju u dio urbane kulture. Kod nas su autori grafita najčešće nepoznati. Kroz ovaj vid izražavanja oni se često rugaju društvenom uređenju i stanju u državi. U većini gradova grafiti su zabranjeni, pa tako najčešće nastaju noću.

Prema riječima **Nebojše Adžića**, člana Sekretarijata za uređenje prostora i zaštitu životne sredine Opštine Nikšić, grafiti nijesu zakonski odobren vid javnog ispoljavanja, tj. djelovanja u prostoru i po tom pitanju formalno ne mogu biti zvanično odobreni, jedino ako se ne radi o grafitima koji su namjenski naručeni za potrebe promocija određenih aktivnosti, ali u tom slučaju je potrebno sprovesti zakonski proceduru za dobijanje saglasnosti.

"Opština trenutno nema u planu konkretne akcije po pitanju rješavanja problema grafita, jer je zakonska procedura jasna i precizno definisana. U slučajevima pisanja grafita na javnim objektima koji su u vlasništvu Opštine procedura se može skratiti i odmah reagovati bez prethodne saglasnosti" dodaje Ažić.

U Nikšiću najveći broj grafita je navijačke prirode. Međutim, u krugovima mlađe populacije nailazi se na drugačiji stav. Jedan od navijača lokalnog kluba Sutjeske, član Vojvoda, izjavio je: "Od malih nogu učeni smo da čovjek i priroda idu jedan uz drugog, dva nerazdvojna pojma, dva

tijela, a jedna duša. Ali ovdje se tačno zna. Stavljamo grafite da obilježimo svoju teritoriju i pokažemo koliko nas ima."

Na pitanje kako dolaze do dozvole za iscrtavanje grafita autori nijesu bili raspoloženi da govore o tome, ali u nezvaničnom razgovoru saznajemo da su njihovi grafiti "legalni", jer imaju dozvolu za postojanje. Kako kažu, prije iscrtavanja grafita, dogovaraju se sa stanarima određene zgrade na kojoj žele da postavljaju svoj grafit i ako dobiju odobrenje nema problema, jer nadležni ne vode brigu o tome.

Ipak, ne dijele svi mišljenje Vojvoda. Dok jedna navijačka grupa ispisuje zidove zgrada svojim grafitima, neka druga ih precrta. Mlađim građanima ovaj vid obilježavanja teritorije ne smeta, ali se stariji bune.

"To je čist vandalizam. Niko ih ne spriječava, a kad nam je išarana zgrada sami moramo da je krečimo. Ovdje ima i djece, a poruke umiju da budu i vulgarne" – rekao je **Zoran Marić (50)**, stanar zgrade u ulici "Rifata Burdževića", naselje Humci, na kojoj se nalazi čuveni grafit "Vojvode '88", djelo istoimene grupe već pomenutog lokalnog kluba.

"Neki ljudi jednostavno suviše čudno pokazuju ljubav prema svome gradu, pa i u sportu, prema svome klubu. Sva ta škrabanja, pa preškrabavanja i obilježavanja teritorije postala su noćna mora za građane i njihove fasade. Volio bih, a vjerujem da nisam jedini, da vidim iste te takozvane

"navijače" kako organizuju akciju čišćenja, a ne crtanja grafita. I pokažu na jedan drugačiji način kako se voli svoj klub i grad. Siguran sam da bi tad bili prihvaćeniji u društvu i odvojili bi se od one grupe koja važi za izrazite huligane." dodaje on.

Mladi grafiteri u našem gradu i okolini, djelimično su svjesni koliko štete nanose životnoj sredini i sebi koristeći sprejeve, farbe i ostale materijale za izradu grafita, sa toksičnim materijama u sebi: „Znam da sprejevi i farbe sadrže neke štetne boje, ali neće mi ništa biti, ponekad mi se zavrti od udisanja tih boja, ništa više.“, kaže mladi crtač grafita N.M.

"grafiti" na zgradi šetališta Alekse Backovića u Nikšiću

Predstavnici gradskih vlasti smatraju da je glavni uzrok porasta broja crtača grafita u našem gradu, afirmativni odnos zvaničnih kulturnih institucija prema takozvanim grafiti umjetnicima.

Prema riječima **Zdravka Vlahovića**, načelnika Komunalne policije Nikšić, broj išvrljanih fasada je u zabrinjavajućem porastu, a najčešće mete su i bilbordi, saobraćajni znaci i sredstva javnog prevoza. "Svaki građanin ima pravo da prijavi pojavu grafita Komunalnoj policiji, koja u skladu sa svojim ovlaštenjima obaviještava republičku upravu za inspekcije. U daljem postupku inspektor donosi rješenje o uklanjanju grafita, na osnovu koga se pokreće samo izvršenje. Možda je procedura previše komplikovana, za na oko jednostavan problem grafita, ali je takva. Grafiti

su često simpatični i osvježavajući element urbanog prostora, i kao takvi se mogu i opravdati. Međutim, grafiti sa vulgarnim i ličnim porukama predstavljaju odraz primitivizma, i za njih nema opravdanja bilo koje vrste." navodi on.

Šta Zakon kaže?

Bez odobrenja nadležnog organa lokalne uprave zabranjeno je:

- **narušavati izgled fasada postavljanjem uređaja**
  - **mijenjati izgled stambene zgrade zastakljivanjem**
  - **mijenjati izgled stambene zgrade zazidavanjem**
  - **mijenjati i narušavati izgled na drugi način**
-